

TUSTRUP GRAVPLADS

8961 Allingåbro

Tustrup-gravplads-01

Tustrup-gravplads-02

Tustrup-gravplads-03

Tustrup-gravplads-04

Administration

Ejerforhold
Oprettet
Sidste rettelse
Tilsyn og beskadigelser
Pleje, skiltning og 100 m.-zone
FREDNINGSNR.
STEDNR.

Norddjurs Kommune
2001
02-2021
Kulturarvsstyrelsen - [KUAS](#)
[Norddjurs Kommune](#)
[1916-8](#)
[141013-66](#)

Find Fortidsmindet med GPS

GPS
Længdegrad 10.512913
UTM-system
Breddegrad 56.49052
E 593154 N 6261701

Beskrivelse

I nutidens landskab ligger de fleste synlige fortidsminder som adskilte enkeltelementer fra en for længst svunden tid. På det lille plateau syd for Hevring å omkring 1,4 km. vest for Tustrup by på Norddjursland er situationen anderledes. Her findes en hel samling af typiske gravmonumenter fra stenalderens første bondekultur - den såkaldte Tragtbægerkultur - fra omkring 3.200 f.Kr.

Udsigt over Hevring ådalen fra nordvest til plateauet med Tustrup-gravpladsen.

På gravpladsen ligger der, med kun ca. 100 m. indbyrdes afstand, 2 stendysser og en af Danmarks største jættestuer omkring et centralanlæg - det såkaldte kulthus. Dysserne og jættestuen har i kraft af deres synlighed været kendte siden opførelsen, men det var først gennem omfattende udgravninger i 1954-57, at detaljeret viden om det enkelte anlæg og sammenhængen med det indtil da ukendte kulthus blev klarlagt.

Rekonstrueret grundplan af kulthuset ved Tustrup set fra nordøst.

Da gravpladsen var i brug for næsten 5.000 år siden så landskabet meget anderledes ud. Det var da dækket af tæt løvskov, som stenalderfolket begyndte at rydde små lysninger i til marker. Hevring å - som i dag kun er en lille bæk - var dengang et vandrigt åløb, som kun få kilometer nedstrøms havde sit udløb i det fjordsystem, som forbandt Kolindsund med Kattegat via Randers Fjord og datidens fjordåbning ved Hevring Hede. Morænebakkerne fra Ørsted til Udbyhøj var således dengang en stor ø i stenalderhavet, og Djurslands kyster havde dengang mere karakter af en skærgård med utallige småøer, sunde, næs, fjorde og holme.

Fuldskalare konstruktionen af det nu desværre nedrevne Tustrup-kulthus ved Moesgård Museum, Århus.

På Tustrup-gravpladsen har det 5 x 5,5 m. store kulthus med åben nordøst-gavl formodentlig været centrum for gravpladsens aktiviteter. Med sine stensatte kasse-mure og store sten langs bagvæggen samt manglende ildsted minder husets byggestil langt mere om storstensgravene end Tragtbægerkulturens træbyggede beboelseshuse.

Tustrup-jættestuen - en af Danmarks største jættestuer med bikammer.

På gulvet op til den sydvestvendte bagvæg afslørede udgravningen skår fra 28 smukke lerkar, som er identiske med den keramik, som dels har givet Tragtbægerkulturen navn, og dels blev brugt til bl.a. offergaverne foran og i dysserne og jættestuen. Huset tolkes derfor som et slags tempel, hvor f.eks. de afdøde har været placeret mens gravene blev bygget, og hvorom de kultiske handlinger har været centreret. Tustrup var det første sted et sådant hus blev fundet.

Indre af jættestuekammeret med dets enorme dæksten.

Lignende kulthuse er siden fremkommet flere andre steder bl.a. ved Ferslev i Nordjylland. Det var Moesgård Museum som forestod udgravningerne. I museets udstilling kan du se fundene fra stedet, og i den nærliggende oldtidspark er der opført en rekonstruktion af kulthuset.

Jættestuens bikammer set fra åbningen til gravkammeret.

Sydvest for kulthuset ligger den store jættestue, som med sit 3 x 10 m. store gravkammer er blandt de største i Danmark. Jættestuerne er stenalderfolkets største gravform. Den er opført som en fællesgrav, og blev som regel benyttet gentagne gange af såvel Tragtbægerkulturen som senere kulturer.

Det fritstående dyssekammer set fra vest.

Til gravkammeret fører en 6 m lang kammergang. Oprindeligt var gangen taglagt med store sten ligesom i gravkammeret. Det er imponerende store sten (4) som er anvendt til opførelsen, og af de flotte storstensgrave ved Tustrup repræsenterer især jættestuen en enormt arbejdsindsats samt en tankevækkende investering af både materialer og arbejdskraft. Der er brugt i alt 40 store kampesten mellem ½ og ca. 20 tons til byggeriet.

Indre tærskelsten i gangen ved den fritstående dysse.

Af de mange bygningsdetaljer i jættestuen skal især de lodretstillede karmsten ved overgangen mellem gang og kammer, samt den ovenover liggende "nøglesten" som fordeler trykket fra kammerets dæksten på gangen, bemærkes. I både gangen og gravkammeret

udfylder massive "tørmure" af opstabilede flade sten mellemrummene mellem bærestene, og på gulvet i gravkammerets nordre ende ses en ramme af kantstillede flade sten, som markerer et særligt område, der måske har været forbeholdt gravlæggelse af specielle personer.

Den restaurerede runddysse set fra nord.

Den måske største oplevelse ved jættestuen i dag - og et sikkert "hit" for især børn - er at kravle ind i det såkaldte bikammer med en lommelygte. Åbningen hertil findes i hovedkammerets sydvesthjørne mellem to bæresten og herinde fornemmes størstensgravens mørke og fantastiske konstruktion intenst. Tilsvarende bikammer findes kun i 26 af de godt 700 jættestuer som er tilbage i Danmark. Bikammeret er opført samtidig med den øvrige jættestue, og der må ligge en idé eller tanke bag: Det var måske her, at høvdingefamilien for lokalområdet blev gravlagt!

Runddyssen set fra øst med kammeråbning. Udenfor ligger den afkløvede randsten.

De to andre størstensgrave ved Tustrup er begge stendysser med manglekantede - såkaldt polygonale - gravkamre. Dysserne regnes traditionelt som forgængere for den store jættestue, men keramikfundene ved udgravningerne af gravene var af samme karakter som i både kulthuset og jættestuen, hvorfor gravene i al fald har været i brug på samme tid.

Nordvest for kulthuset ses et fritstående dyssekammer med 5 af oprindeligt 6 bæresten og en kort sydvest-vendt kammergang med 2 bæresten. I gulvet på overgangen mellem gang og kammer ligger en såkaldt "tærskelsten", som markerer hvor den indre træ- eller stendør til kammeret har siddet.

Nørager Kirke - En af Djurs- lands mange smukke kvaderstens- kirker.

Den meget flotte runddysse sydøst for kulthuset er uden kammergang. Åbningen til kammeret er her blot et mellemrum mellem to af kammerets 5 bæresten. Runddyssen blev i 1994 restaureret og genopbygget i henhold til de tidligere udgravninger for at kunne give den besøgende en oplevelse af en intakt runddysse i modsætning til det ret ødelagte fritstående dyssekammer. Langs foden af jordhøjen (9) som omslutter gravkammeret står 13 store randsten med en flot tørmur. Dækstenen over kammeret og dele af tørmuren og jordhøjen er tilføjet i 1994, og udenfor kammeråbningen ligger en sten fra dyssen med tydelige kløvespor fra nyere tids stenhugst på området. Store sten har altid været et eftertragtet byggemateriale - måske allerede til opførelsen af den nærliggende kvaderstenskirke i Nørager eller til brug som skærver i nærliggende veje eller jernbaner.

Den tilvoksede mose nordøst for Tustrup-gravpladsen.

Udover oldtidsminderne byder Tustrup-området på en flot natur med afmærkede stier og en primitiv overnatningsplads tæt ved informationsbygningen ved den vestligste parkeringsplads. Området er, i et samarbejde mellem Århus Amt og Rougsø Kommune (nu Norddjurs Kommune) som ejer området, under stadig naturpleje med sigte på at genskabe en bevoksning som harmonerer bedst muligt med stenalderens vegetation og for at synliggøre områdets varierede landskab. Lige nordøst for gravpladsen ses f.eks. en nu tilgroet mose, som stod med åbent vandspejl, da gravpladsen var i brug og som derfor også rummer væsentlige arkæologiske og botaniske interesser.

